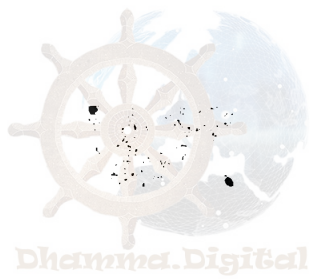

सर्वज्ञ-धातु

मिन्नु अमृतानन्द

“भासये जोतये धम्मं”

सर्वज्ञ-धातु

प्रथमावृत्ति १०००] बु० सं० २४९५
ने० सं० १०७१

[मू। २१

प्रकाशकः
श्री छुमंगल विहार
ललितपुर ।

मुद्रकः-
श्री वागीश्वर छापाखाना,
नेपाल ।

निगू शब्द

एव सफू च्चय्यामाःगुया मुख्य कारण २००८, जेष्ठ १७ गते,
बःनी नेपाल प्रजातन्त्र रेडिओले सर्वज्ञ-धातुया बारे
ओ पद्म श्री बज्राचार्य वक्तव्य छम्बु वित्त धाःगु खँ कः ।
जिला रेडिओ मता । ताःपि व न्यंपि निह्य प्यह्य सजनपि
घयाः थुक्रिया स्पष्टिकरख याय्माल धका निवेदन यात ।
निवेदक भाजुपित उक्रिया लिपि रेडिओ स्टेशन कयाह्य
माल धका घया । वक्तव्यया प्रमाण लिपि रेडिओ स्टेशने
महु धाल बथागु लिप्तः वल । छु रेडिओ स्टेशनया कर्मचा-
रीतेसं थुक्रिया प्रतिलिपि तयाते मोला ? एव गथे ?

वक्तृता ग्यह्य भाजुया पाखें प्रतिलिपि प्राप्त उवी ग्यावहे
एव सफू प्रेसे बने धुकल । इन्तस वक्तव्यया प्रतिलिपि नं प्राप्त
जुल । हापा च्चय्यातेशु निगू शब्दया भासे पुनः एव निगू
शब्द च्चय्यामाल ।

वक्तव्यया प्रतिलिपि स्वेरले सर्वज्ञ धातुया बारे मुख्य खँ
एव खनेदु कि सर्वज्ञ धातु खः साः उक्रिया प्रवृत्त प्रमाय व
बमरकार खनेदय्याः हानं ऐतिहासिक प्रमाण नं दय्यामाः
इत्यादि ।

सर्वज्ञ-धातु ज्वीवंतुं उक्तेषा प्रत्यक्ष प्रभाव व समत्कार
 दय्माः अथवा खनेमाः दयागु लुं आवश्यक्ता महु। छायाःसा
 समत्कार अयागु अयायुव तद्धं गु खं मखु। प्रभाव खने-
 वैगुला गुह्यव्यक्ति थुकिया सम्पर्के वई वयात सम्भवतः
 लुनतुं प्रभाव कयने नं फु। अथवा उह्य व्यक्ति खने नं फु।
 प्रभाव दु, प्रत्यक्ष दु धाःपिला आः नं दु। किन्तु थव खं
 गुथायत्तक सर्वसाधारण ज्वी, धाय्मफु। इतएव प्रभाव
 मखनेवं तुं सर्वज्ञ-धातु खैमखु धका धयागु बुद्धिमानीता
 थै मखुं। मखु, प्रभाव कयनावंगु खं हे माः धयागु जुसा
 समत्कार कयनावंगु खं ला पालि साहित्ये कुलिकु दु। जितःजा
 थव सिबे ऐतिहासिक प्रमाण व परम्परा खं हे महत्त्व पूर्ण
 थै उवं। अकिं जिं थव सफुती समत्कार व प्रभाव कयनावंगु
 खंयात तोता केवल ऐतिहासिक कारण जिता प्यता मुंहागु
 जुल।

थव सफु, कलिनपुर, श्री सुमंगल विहारया बुद्धि
 कामना यासे विहार दातापिलं प्रकाशित याःगु बारे वसपोक-
 पित धन्यवाद दु। पाठकपिसं सफुया मू सिबेनं अपो
 श्रद्धातया दिल वा बिज्यात धाःसा इह विहार
 बुद्धिद्वारा पुण्य नं प्राते ज्वी।

आनन्द कुटी

—अमृतानन्द

२००२, आश्विन ३० गते

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सर्वज्ञ-धातु

ध्व साव अःपुगु प्रश्न खः कि थौतक सर्वज्ञ-धातु
मथजुया दयाच्चन धका धाय्गु ।

प्रश्न अःपुधे थुकिया उत्तर नं थाकु मजुकि थौतक
सर्वज्ञ-धातु परम्परा द्वारा दया च्वन धका धाय्त्त ।

किन्तु थुलि धायबतुं भीगु मन सन्तोष ज्वीगु मखुनि ।
ध्वसिवेनं ह्नुं भति अपो खँ सीकेमाःगु आवश्यकता दु ।

सर्वज्ञ-धातु थौतक गथेजुया दयाच्चन व खःला मखुला
धका न्यनेगुला स्वाभाविकहे खः । मानवतेसं थुलि
मन्येसा मेपिसं सुनां न्यनि ?

थौतक सर्वज्ञ-धातु गथेजुया दयाच्चन धयागु खँया
लिसःला च्वेनं वने धुंरुल । अक्क ध्वसिवे अपो माःसां
थुकिया इतिहास दु । सर्वज्ञ-धातु खःला मखुला धयागुया
लिसःला थुकिया इतिहास व श्रुति परम्परा दु धका धाय्फु ।
थुलि अपो प्रमान मेगु ह्नुं वीवहगु मदुधे च्वं । सुनानं सुयातं
थथेहे विश्वास याय्माः धका धयाच्चने माःगु मदु !

विश्वास याय्गु व मयाय्गुला थः थःगु खुशी खः । बुद्धया धर्मे करंकरंका विश्वास याकेगु चाला मदु । विश्वास थाय्गु व मयाय्गुया पूर्ण स्वतंत्रता प्रत्येक नर नारीयात दु । थ्वहेला बुद्ध धर्मया विशेषता खः ।

कान्तिपुर आनन्द कुटिच्वंगु श्री लंकाचैत्य दुने स्वना-
तःगु सर्वज्ञ-धातुया वारेनं थुजागुहे प्रश्न चिं खनेदयाः
श्रद्धालु बौद्धपिनि नुगले जिज्ञासा दयावोगु बुद्धिवादी बौद्धते
प्रगतीया पूर्वलक्षण खः । थुकी भीत हर्षे दु । जिज्ञासा-
ज्ञानया पुसा खः । तर्क बुद्धिया पासा खः । तर्क व बुद्धियात
थाय्दुगुहे दुद्धधर्मया विशेष रूप-रेखा खः । आः थन
सर्वज्ञ-धातु सम्बन्ध छुं खँ स्पष्टिकरण याय्त निम्न प्रश्न
न्होने तये :—

(अ) सर्वज्ञ-धातु गोताजि दु व उकिया ऊन छु ?

(आ) गथे गथे जुया थौतक सर्वज्ञ-धातु दया
प्वन ?

(इ) गुथाय्तक सर्वज्ञ-धातु दैतिनि ?

×

×

×

(अ) “ सर्वज्ञ-धातु गोताजि दु व उकिया ऊन
छु ? ” धयागुया लिसः दकेहाप्पां नित्तजि दु धका

धाय्माः । यथाः—

(१) चूंमदंगु अस्थिधातु व (२) चूंदंगु अस्थिधातु ।

थुकिमध्ये चूंमदंगु अस्थिधातुः— प्यप् वा, निप्, सुताकेँ व कपाया केँ ।

अथ न्हेता अस्थिधातु बाहेक मेगु व्याक गुलिचिना वंगु अस्थिधातुयात चूंदलावंगु अस्थिधातु धाई । थथे गुलिचिना वंगुया कारख भगवान्या अधिष्ठान (=प्रतिज्ञा) खः ।

अथ गुलिचिनावंगु धातु नं स्वताजि दु । यथाः—

(१) तःगोगु (२) चिकिगोगु व (३) अतिकं चिकिगोगु ।

तःगोगु अस्थिधातु शु बागः पाय्गो । चिकिगोगु अस्थिधातु जाकि बागः पाय्गो । अतिकं चिकिगोगु अस्थिधातु तू पाय्गो ।

थुकिमध्ये तःगोगु धातुया ऊन लुँथें च्वं । चिकिगोगु धातुया ऊन मोतिथें च्वं । अतिकं चिकिगोगु धातुया ऊन जीस्वाथें च्वं । अकिं थथे धाःगुः—

उपहीस चतुरो दाठा अक्खकञ्चैव सत्तिमा ।
 असम्मिन्ना वता सत्त सेसा भिन्ना च धातुयो ॥
 भिन्नमुग्गप्पमाणा च भिन्नतण्डुल सन्निभा ।
 महन्ता मज्झिमाचेव खुद्दका सासपूपमा ॥
 महन्ता सुवण्णवन्ना च मज्झिमासुत्तिकापभा ।
 खुद्दिका कुंदवन्ना च सव्वा वन्दाभि धातुयो ॥”

×

×

×

×

(आ) “ गथे गथे जुया थौतक सर्वज्ञ-धातु द्या-
 च्चन ? ” धयागुया लिसः निम्न प्रकारः—

भगवान् शाक्यमुनि कुशीनगरे परिनिर्वाण जुया
 विज्याय् धुंसेलि वसपोलया शारीरिक अस्थिधातु काय्त
 राजगृह, कपिलवस्तु आदि हेगू देशं राजदूतत वल । धातु
 इना काय्गुलेँ व्वापुज्जीथेँ च्वंसेलि सकल राजखलःते गुरू
 जुयाच्चंह्व द्रोण ब्राह्मणं, च्यागू राज्ययात च्यागू भाग थला
 ह्वातिं छगू छगू द्रोण * अस्थिधातु इना विल * । थव

* बुद्ध समये वाय्गु थल, प्यंगू पसतया छगू पत्थो, प्यंगू
 पत्थोया छगू द्रोण — [अभिचानप्पदीपिका ४८२]

* स्वयादिहँ लेखकया बुद्धजीवनी ।

न्यागू द्रोण अस्थिधातु मध्ये तःगोःगु व चिकिगोःगु
अस्थिधातु न्यागू नालि व अतिकं चिकिगोःगु अस्थिधातु
खुगू नालि * दुगु जुजु × ।

प्रत्येक देशयापिसं, थःत थःत प्राप्त जूगु द्रोण प्रमाय
अस्थिधातु कथाः भारीञ्जं जात्रा याना थःथःगु देशे यंरुल ।

छन्हुया दिने महाकाश्यप महास्थविरं धातुया वारे
भविष्यत् विचार याना स्वराबिज्याः बले, विभिन्न देशे
अलग् अलग् यानाः अस्थिधातु तयातल धाव् अनागते
ताकाल मद्दयंहे अस्थिधातुयात हानिज्वी धका सीका
बिज्यात । यदि अस्थिधातुव्याक छथाय्मं मुंका छगू
थासेतुं तथा तल धाःसा धातुयात विघ्न-बाधा नं ज्वी मखु,
लिपा सम्राट् अशोकं धातुया प्रसार नं याइतिनि धका खंका
बिज्यात । अले महाकाश्यप महास्थविरं, उगु बखते बुद्ध-
धर्मे अतिकं श्रद्धा दुह्य तथा राजशक्ति नं यक दुह्य अजात-
शत्रु जुजुयात थ्व खं आज्ञा दय्का बिज्यात । अजातशत्रु
जुजुं धातुया सुरदा याएत छु याय्माल धका न्यंसेलि
महाकाश्यप महास्थविरं, “ विभिन्न देशे चंगु धातु व्याक

* निगू नालिया छगू द्रोण ।

× सुमङ्गलबिस्त्रासिनी, पृ० ४२८; श्रृपवंस, पृ० २५

क्याहया छथाय्सं तथा निधान याय् माल ” धका उजुं
दय्का बिज्यात । अले अजातशत्रु जुजुं थथे धाल ;--

“अथेसा मन्ते ! धातु मुंकाहया बिज्याय्गु भाला
छपिनि । छथाय्सं तथाः गुकथं माल उकथं तथा निधान
याय्गु भाला जिगु जुल ।”

धुलि खँ जुसेलि महाकारयप महास्थविर स्वयं
कबिलवस्तु आदि खुगू देशे वनाः, अनचंबिं राज-
गणतेत चित्त बुभेज्वीरु खँ प्यंका इमित पूजा सत्कार याय्त
माच्छित्तजक अस्थिधातु बिया मेगु व्याक अस्थिधातु
राजगृहे हया बिज्यात । रामगामे च्वंगु धातुजक, नागराजातेसं
रक्षा याइगु जूयानितिं छुं विघ्नबाधा ज्वीगु मखना हानं लिपा
व धातु व्याक खँ हाय् यंकीतिनि धका सीका अनसं सोता
बिज्यात ।

धुगु प्रकारं, परिनिर्वाण समये इनःव्यूगु अस्थिधातु
व्याक मुना हयाः, राजगृहे छगू उचितगु थासे चय्कुहाक
गाःम्ह्रीका न्हेगू द्रोण धातु न्हेगः थले तथा व
व्याक धातु छथाय्सं तथा निधान याका बिज्यात । अकिं
धाःगुः —

“ थपेत्वा रामगामम्हि दोनमत्ताय धातुयो ।
 महाकस्सप थेरोयं सत्तदोने तरेततो ॥
 धातुनिधान मतुलं कारेत्वाजातसत्तुना ।
 अनागते पद्दतो ठातुं धातु निधापयि ॥ ”

धातु निधान याना बिज्याःबले अशोक जुजुयानारे
 भविष्यवाणी च्वया ताम्रपत्र व सुवर्णपत्र नं तथा बिज्यात * ।
 ध्व थाय्या नष्टावशेष थौतकनं राजगृहे खनेदु ।

Rajagriha and its relics धयागु रमेशचन्द्र
 नियोगीया सफुती नं (पृ० १३ स) थथे च्वया तःगु दु—

“ To the west of the ruins of the new Rajagriha, were, according to Hiuentasang, the stupa constructed By Asoka on Buddha's relics and two Sangharamas ”

थुक्रियाहे पादटिप्पणिस, “Accordng to Fabian
 this is ascribed to King Ajatasatru ” धका नं
 च्वया तःगु दु ।

बुद्ध परिनिर्वाणं निसःदं लिपा भारतया जुजु सम्राट्

* सुमङ्गलविज्ञासिनी, पृ० ६२६; धूपवंस, पृ० २७

अशोक जुल । कलिंग युद्धे सीपिं प्राणीपिं खनाः अशोक
जुजुया मन साव विरक्त जुल । धुजणु बखते जुजुं शान्त
मूर्तिह्न निग्रोध श्रामणेर नापलात । वसपोलं जुजुयात
भगवान्या अमृतवाणी त्वंका विज्यात । जुजु साव प्रसन्न
जुल । उखुनुनिमें जुजु बुद्ध, धर्म तथा संघया शरणे वनाः
बुद्धमार्गी जुल । अद्ये अशोक जुजुं बुद्धया विश्वमैत्रीया
सन्देश विश्वे फैले याय्त आपलं ज्या यात । बुद्ध धर्मया
लागी अशोक जुजुं प्राण स्मेतं अर्पित यात । बुद्ध शासनया
प्रति थःगु श्रद्धाया परिचय क्यंसे सम्राट् अशोकं ६६ गू
कोटी धन खर्च यानाः, चय्प्यदोल चैत्यं युक्तुगु चय्प्य-
दोल विहार दय्काः चय्प्यदोल धर्मस्कन्धया नामे समर्पित
यात × । विहारया ज्या सिधःसैलि अशोक जुजुं भिक्षु
संघयाके थथे निवेदन यातः—

“ भन्ते ! चय्प्यदोल विहार तयार जुल । उन्नी धातु
तय्माल । धातु मन काय्गु ? ”

भिक्षुपिसं धाल—“ महाराज ! भगवान्या अस्थिधातु
व्याक छयाय्मं तया राजगृहे निधान यानातःगु दु । माला-

× समन्तपासादिका, पृ० २७; सुमंगल चिन्तासिनी पृ० ६३१;
थूपवंस, पृ० २१

स्वयं योग्य । ”

भिच्छु संघया थुलि खँ न्यना अशोक जुजु, दकेहाप्पा
राजगृहे वनाः अन दुगु चैत्यत थमाधम स्यंका म्हीका
स्वत । किन्तु धातु प्राप्त मजू । अले जुजुं ह्यागथेलः
अर्थेतुं याना चैत्य द्यकाः अनं श्रावस्ती, कपिलवस्तु आदि
देश वनाः अन दुगु चैत्यत नं स्यंका म्हीका स्वत । गननं
धातु प्राप्त मजुसेलि पुनः राजगृहेसं वयाः अन च्वंभि
मनूत मुंका थथे घोषणा यात :—

“ यदि सु गुह्यस्यां गनं ध तु दुगु खँ स्यूता सूचना वु ”
थ्व घोषणा न्यना १२० दँ दुह्य महास्थविर छहस्यां
थथे धाल :—

“महाराज ! धातु दु धकाला जिं बंलाक अस्यू ।
केवल जिमि गुरु महास्थविरं छको जि न्हेदँति दुबले धुं
धुताय जंका फलानागु लोहँया स्तूरे व्वनायंकुगु दु । शायद
व थासे जं छुं दुला ! परीचा याना स्वयं योग्य । ”

थ्व खँ न्यना अशोक जुजुं उगु थासे म्हीका स्वत ।
अजातशत्रु जुजुया पालाय तयातःगु ताम्रपत्र लुसेलि अशोक
जुजु बडो खुशी जुल । अन्तस चयकुति गाःम्हीके धुंसेलि
हेगू द्रोण धातु दुगु हेगः थल लुयावल । सहर्ष सर्वज्ञ-धातु

यंकाः अशोक जुजुं सारा जम्बुद्वीपे धातु फैलैयात । स्वयं
अशोक जुजुं थःथाय् नं आपलं धातु तयातल * । भी-
थाय्ने अशोक जुजु वयाः चैत्य दय्का वंगु खँ इतिहासे
खनेदु । यदि व चैत्यत गः म्हीका स्वत धाःसा छुनछुं नस्तु
प्याहाँ वइला ?

थुजागु छँटे बौद्ध धर्मया प्रचार जुयाच्वंगु बखते
दोलंदो भिज्जुया नायो जुयाविज्याःह्म मौद्गलिपुत्रतिष्य
महास्थविरं, “ अनागते बुद्धशासन गुगु देशे रत्ता ज्जी ”
धका ध्यानं विचार याना स्वया विज्याःबले लंकाद्वीपे
रत्ताज्जी धका सीकाः अन धर्म प्रचार याकेत सम्राट् अशो-
कया काय् महिन्द महास्थविरयात छुया विज्यात । अत्र-
थेहे मेमेगु नं हेगू देशे धर्म प्रचार याकेत भिज्जुपिं छुया
विज्यात ।

थुगु बखते लंका देशे नकतिनि देवानं प्रियतिष्य जुजु
राजसिंहासने च्वंगु जुयाच्वन । महिन्द महास्थविर लंकाय्
विज्यानाः दकेहाप्यां प्रियतिष्य जुजुयात उपदेश न्यंरुल ।
प्रियतिष्य जुजु, गुबले न्यनेमंंगु भगवान् बुद्धया असूत-
वाणी महिन्द महास्थविरया श्रीमुखं न्यनाः अत्यन्त
प्रसन्न जुयाः सलंस दोलंदो मनुतलिसे बौद्धजुल । जुजु

* सुमङ्गलविल्ल.सिन्धी, पृ० ४३१; थृपवंस पृ० ३२.

छलजक बौद्धजी धुनेत्र धराधर मनुत बौद्ध धर्मे दिक्षीत
जुल * । थुगु प्रकारं लंकाद्वीपे देवानं प्रियतिष्य जुजुया
पालाय् महिन्द महास्थविरं बुद्ध शासनया जग म्वना
बिज्यात ।

वर्षावास छगू वितेयाय् धुंसेलि महिन्द महास्थविरं
देवानं प्रियतिष्य जुजुयात थः भारते न्याहाँवने मन्दुगु खँ
न्यंरुल । जुजुं थुकिया कारण न्यन । महास्थविरं थथे
धया बिज्यात :—

“महाराज ! लंकाय् भिच्छुपित भगवानया दर्शनादि
याय्गु छुं मडु । अकिं भारते वनाः भगवान्या दर्शन याः
वने । ”

महास्थविरया खँ न्यना जुजुं थथे धाल :—

“भन्ते ! छज्जपोलं तथागत सम्यक्सम्बुद्ध परिनिर्वाण
जुया बिज्याय् धुंरुल धका धया बिज्याना मखुला ? ”

“खः महाराज, अथेजूसां भारते वसपोलया शारी-
रिक् अस्थिधातु दु । धातुया दर्शन याय्गु नं वसपोलया
दर्शन याय्गुथेहे खः । ”

* समन्तपासादिका, पृ० ४०; थुबवंस, पृ० ३५; महावंस,
१४-२३

“थुल भन्ते थुल जिं छलपोलया अभिप्राय । जिं
चैत्य व विहार दय्के जुल । छलपोलं थुक्कियात थाय् न्यया
विज्याहुँ । छगूखँ भन्ते, सर्वज्ञ-धातु गनं ह्यगुत्ते ? ”

“थुगु बारे सुमन श्रामणोरनाप खँ ह्वाना विज्याहुँ ।
(सुमन श्रामणोर धयाह्व महिन्द महास्थविर लिसे लंकाय्
विज्याःह्व संघमित्ताया काय् खः ।)

जुजु वना सुमन श्रामणोरयाके धातुया बारे खँ न्यन ।
वसपोलं थथे धया विज्यात :—

“महाराज ! धातु फयाकाय्त्त छलपोल सुचि वसतं
पुनाः अष्टशील ग्रहनयाना तयार जुया च्वना विज्याहुँ ।
धातु प्राप्तज्वी । थुक्किया बारे छलपोलं छुं धन्दा फाय्माःगु
मदु । ”

थ्व हिसलं जुजु साव खुशी जुल ।

महिन्द] महास्थविरं सुमन श्रामणोरयात थथे धया
विज्यात :—

“सुमन ! छँ वाजे अशोक जुजु याथाय् वनाः, जिगु
माषं, देवानं] प्रिवत्तिष्य जुजु बुद्ध धर्मे सुप्रसन्न जुयाः चैत्य
व विहार दय्के धका सनाच्वन । उक्की तय्त्त भगवान्च्या
अस्थिधातु माहाच्वन धका धाः । अनं वनाः शक्रदेवयाके

च्वंगु भगवान्या जवगु वा व जवगु सुताकेँ (=अवबु
धातु) मध्ये जवगु सुताकेँ नं पवना हति ।”

महिन्द महास्थविरया खँ न्यना सुमन श्रामणेर ऋद्धि-
बलं तुरन्त पाटलिपुत्रे, वर्तमान् पदनाय् थयंकः वनाः महि-
न्द महास्थविरं धयाहःगु खँ व्याक अशोक जुजुयात कना
बिज्यात । अशोक जुजु साव हर्षित जुल । अले सम्राट्
अशोकं, सुमन श्रामणेरया पात्रकया सुगन्ध लखं सिला,
पात्र जाय्क मोति वर्णगु भगवान् शाक्यमुनिया शारीरिक
अस्थिधातु तयाः वसपोलयात लवहाना बिल । श्रामणेर
अनं शकदेवयाथाय् वनाः भगवान्या जवगु सुताकेँ
पवना कयाः अनं लंकाय् थयंकः बिज्यात * ।

ध तु चेतियगिरी पर्वते, वर्तमान् महिन्दतल्लाय्
(लंकाय्), महिन्द महास्थविरपिंथाय् थयने धुंसेलि
आपालं लावा लस्करत मुनाः भारी छोटं उत्सव पात ।
किसिह्ने तया जात्रानं यात । जुजुं महिन्द महास्थविरयाके,
“मन्ते ! आः छुयाय् माल” धका न्यन । महिन्द महास्थ-
विरं, “वादों थें च्वंरु चैय दय्के माल” धका धया-

* समन्तपासाइका, पृ० ४८-४९; धूगवंस, पृ० ३८;
महावंस, १७-११, २१; सिंहल बोधिवंस, पृ० १६२

विज्यात । अले देवानं प्रियतिष्य जुजुं अनुराधपुरया
दक्षिण पाखे ककुसन्ध, कोणागमन व काश्यप बुद्धपिनि
धातु तथाः ह्यापा ह्यापा चैत्य दय्का तःगु थासे चैत्य दय्-
कल । विहार नं दय्कल । थुक्रिया नां थूाराम जुल ।
ध्व थूाराम चैत्य दुने शाक्यमुनि बुद्धया जवपाखेयागु
सुताकेँ (=अकल धातु) निघन यात । ध्व चैत्यया ज्या
समाप्त जूवले प्रफुल्लित जुयाः बुद्धशासने प्रव्रजित जूधिं
न्याय्हात व राजकुमारत सलंसः दोलंदोया संख्याय् दत × ।

चैत्यया ज्या सिधःसेलि छन्हुयादिने महिन्द महास्थ-
विर अनुराधपुरे चाःहिला विज्याना च्चंबले छगू स्थान
खनाः, “ ध्व थासे अनागते देवानं प्रियतिष्य जुजुया छय्
दुहुगामणि अभयतिष्य जुजुं सुवर्णमाली महाचैत्य दय्की-
तिनि ” धका भयाविज्यात । प्रियतिष्य जुजुं अन्याय्-
लाक भविष्य खँ च्वया शिलास्तम्भ छगः तयाविल । प्रिय-
तिष्य जुजुं थूाराम दय्के धुंसेलि लंकादेशे छगुलिं योजन
योजन पत्तिः चैत्य व विहार दय्का सर्वज्ञ-धातु स्थापित
यात । थुगुभकारं बुद्ध परिनिर्वाणं लिया लं कादेशे दके ह्याप्पां

× समन्तवासुदिका, पृ० ५८; थू० चं०, पृ० ४०; महा-
वंस, १७-५७ ११

सर्वज्ञ-धातुया प्रसार जुयावन * । अकिं धयातःगु :-

“निधापेत्वान सम्बुद्ध धातुयो पत्तमत्तका ।

कारापेसि महाराज थूये योजन योजने ॥ ” -

हानं छको लंकाद्वीपे ईस्वी पूर्व प्रथम शतवर्षे दुड्डगा-
मणि अभयत्थिय जुजुया पालाय् भारतं सर्वज्ञ-धातु छगू
द्रोण यंङुगु दु ।

दुड्डगामणि जुजुं , शत्रुया ह्वातं थःगु देश मुक्याना
काय्थुंसेलि, छन्हू अनुराधपुर पाखे चाहूचवंबले अनचंङु
शिलास्तम्भ खनाः सुवर्णमाली महाचैत्य दय्केगु निश्चय
यात । थ्व चैत्य तय्त सर्वज्ञ-धातु माल धयागु खँ चलेजु-
सेलि भिक्षुसंघपिसं सोगुत्तर श्रामणेयात भारते क्कयाः
रामगामे नागराजातेसं रत्नायानातःगु छगू द्रोण अस्थिधातु
काय्के क्कगु निश्चय यात । श्रामणे, संघया आदेशानु-
सार थःगु ऋद्धिबलं भारते वनाः धातु रत्नायानातःपिं नाग-
राजापिंत पूजा याय्त माच्छिति जक धातु बियाः मेगु
व्याक अस्थिधातु लंकाय् थंक्कल । अले अन उत्तरापाठ
नक्षत्रे आषाढया पुढी खुनु धातु निधानया ज्या समाप्त
यात X । अकिं धाःगु :-

* थूपवंस, पृ० ४४

X थूपवंस पृ० ७१; महावंस, ३१-१०६.

“ आसाह्ण तुक्कपणखस्स पएत्तरत्तपोसथे ।
उत्तरासाह्ण नक्खत्ते एं धातू पतिट्ठिता ॥ ”

थुलिजक मखु लंकाया इतिहासानुसार थौं अद्यापि लंकादेशे ग्रीवाधातु, केशधातु, दक्षिण दन्तधातु, वाम अक्ष (=अक्ख) धातु, कपालधातु व दक्षिण अक्षधातु निवान यानातःगु दु । थुक्किमध्ये दन्तधातु दक्षिणा छत्तो सर्वासाधारण जनताया लागी दर्शन व्यू ।

ईस्वी १९४६ स नेपालया महाराज धिराज त्रिभूवन वीरविक्रम शाहदेवयात, लंकां विज्यापिं धर्मदूतपिनि ह्वाती, श्री धर्मरक्षित संघसभाया पाखें श्री वज्रज्ञान महानायक महास्वामिं विद्याहया विज्यागु सन्देशे नं थथे च्चयातःगु दुः —

“ According to our chronicles, in our country are enshrined more relics of the Master than anywhere else. at Seruvila in the east is the shrine of the frontal-bone relic. at Mahiyangana in the middle of the country is the shrine of the sacred hair relic and the throat relic; close to famous Bodhi Tree in whose gentle shade the gentlest of all the kings of the world, the Sinhala Siri Sangha Bodhi, drank the milk of the

Buddha's Doctrine of Compassion. In our charming shrine of Thuparama is the collar-bone relic. And in the great Shrine Suvannamali, the ornament of Anuradhapura, our capital of copitals is preserved the Drona of relics that was worshiped by the Kodiyas, the cousins of the Sakya, in Nepal."

" Here too, in this island, is the sacred tooth relic of Master brought from Ind, by the princess Hemamala still to be seen and accessible to the devotee's reverent gaze every year. ... .."

समय वितेजुया वंभिस्रे प्राचीन अनुराधपुर शहर निर्जन जुगः शून्य जुगवन । अन च्वंगु छँ, विहार तथा चैत्य इत्यादि नं छसिनिसे भताभंग जुगवन । उत्थान व पतन जीगु लोकधर्म खः । वर्तमान लंका सरकारं अनुराधपुरे च्वंगु जयावशेष पदार्थया परीक्षय यात । पुरातत्व वेत्ताते पाखें अनेक विहार, चैत्य म्हुया स्वत । अन अने अनेगु पुलां पुलांगु पदार्थ लुया बल । सर्वज्ञ-धातु दुगु चीभाचात नं लुगबल । थथेहे छुं नष्ट विशेषगु थासे म्हुया सोबले, सर्वज्ञ-धातु व छुं पुलां पुलांगु सांक्रिक जुजुपिनि सुवर्ण आदि वस्तु दुगु चीभाचा छगः अनुराधपुर निवासी श्री हरमानिस माहाशययात नं प्राप्त जुल । श्री हरमानिस महाशय

परलोकज्वी धुंसेलि श्रीमती हरमानिस उपासिकां लंकादेशे विशेष प्रतिष्ठितगु विहारयात भगवान्या अस्थिधातुं बियाः संग्रह यात । थुगु प्रकारया संग्रह कोलम्बो वजिरारामयात नं याःगु जुल । अतएव वजिरारामे सर्वज्ञ-धातु प्यंगः खुगः दुगु जुल ।

सन् १९४६ स लंकां नारद महास्थविर प्रमुख थ्व सफूया लेखक स्मेत नेपाले वय्त्यंबले नारद महास्थविरं नेपाली बौद्धते लागी छु बस्तु यंके योग्यज्वी धका लेखकयाके न्यन । लेखकं सर्वज्ञ-धातु यंकाची दुसा बडो अशलज्वी धका धाल । अतः नारद महास्थविरं थःगु साथे सर्वज्ञ-धातु ज्वना बिज्यात् । नेपाः थोने धुंसेलि वसपोल महास्थविरं, उगु बखतयाह्म श्री ३ पद्मशम्शेरयात, नेपाली बौद्धपिनि लागी सर्वज्ञ-धातु हयतैगु दु धका सूचना बिल । श्री ३ पद्मशम्शेरं, अद्सा आम अस्थि धातु आमकन आनन्द-कुटिसं तयाः पूजा सत्कार यानाति धका धाल । थ्व कारणं यानाः धातु निधानयात् श्री लंकाचैत्यया जग स्थापना जुल । आः व अस्थिधातु श्री लंकाचैत्ययां गर्भे दु ।

थुगुप्रकारं इतिहास परम्पराद्वारा व व्यक्ति परम्पराद्वारा सर्वज्ञ-धातु लोके दयाच्चन । नेपालेनं दत्त । हर्षया खं छगू ध्वनं खः कि लेखकयात नं सन् १९४१ स लंकां सर्वज्ञ-

धातु छगः प्राप्त जुगु दु । थुलिजक मखु सन् १६५० म
लंकाय् वंभले लेखकयात अनुराधपुरे च्वंगु श्री महा बोधिवृ-
क्षया दुकडा छकू नं प्राप्त जुगु दु । ध्व बोधिवृक्ष संसार
भरे दुगु सिमामध्ये पुलांगु तथा पूजनीय खः । ध्व
सिमाया शाखा सम्राट् असोक्या म्याय् संघमिप्ता स्थविर-
नीनं लंकाय् यंकुगु जुल ।

ध्व थुलि संक्षिप्त रूपं, “ गथे गथे जुया शौतक सर्वज्ञ-
धातु दयाच्चन ? ” धयागुया लिसः जुल ।

× × × ×

भाः (इ) “ गुयाय्तक सर्वज्ञ-धातु दैतिनि ? ”

धयागुया उत्तर थथे :—

क्लेश-निर्वाण, स्कन्ध-निर्वाण न धातु-निर्वाण धयागु
स्वता प्रकारया निर्वाण मध्ये धातु-निर्वाण धयागु मजुतले
सर्वज्ञ-धातु लोके दयाच्चनि । गुखुनु धातु-निर्वाण जी उखुनु-
निसें उह्व बुद्धया अस्थिधातु छगः हे गनं दैमखु । व्याक
धातु बुद्धगयास एकत्रितजुयाः अग्निज्वाला प्याहाँवयाः धातु
निर्वाण जीतिनि । गुह्व गुह्व बुद्धया शासन समय खः,
उह्व उह्व बुद्धयाजक अस्थिधातु लोके दई । गुह्व बुद्धया
शासन समय फवी, उह्व बुद्धया अस्थिधातु लोके शून्य-
जी । वर्तमान लोके शावयमुनि बुद्धया शासन समय जूया-

[२०]

निर्तिं वसपोलया अस्थिधातुजक प्राप्य । छाय् थथे
ज्वीगु धाःसा गुथायतक धातु दयाच्चनी, उथाय्तक बुद्धया
समय जुयाच्चनि । छन्न बुद्धया समय फोचानाः मवंतले
मेह्ण बुद्ध लोके जन्मज्वी मखु । अतएव हरएक बुद्धया
समय फुनाः शून्यकल्प ज्वीवंतिनि हानं मेह्ण बुद्ध
लोके जन्मज्वी, * अस्तु ।

---

* सारसंग्रह, पृ० २१.

लेखकया मेगु सफुत—

(१) घम्पवददृक्या	...	...	३१, ४१
(२) बुद्धजीवना	...	...	११
(३) त्रिरत्न वन्दना	...	...	१२४
(४) गृही विनय	...	...	११
(५) धर्म व विनय	...	...	१३६
(६) जातकमाला (प्रथम)	...	...	१५०
(७) जातकमाला (द्वितीय)	...	...	१७५
(८) घम्पवद	...	...	१७०, १६८
(९) आर्यसत्य	...	...	११५
(१०) कर्म विभाग	...	...	१२४
(११) पाठ्यसूत्र	...	...	१३६
(१२) अप्रश्नाबक	...	...	१२०
(१३) महास्वप्न जातक	...	...	१२५

सफू दइगु थाय :—

श्री सुमंगल विहार, ललितपुर ।

श्रीघः विहार, नःघटोल, कान्तिपुर ।

मानदास व सुगतदास, असन ।

श्री पूर्णमानं उयासक, नयासङ्क, कान्तिपुर ।